

ส่วนที่ 1

สิทธิ์ด้านวงศ์

บทที่ 1 สิทธิ์ด้านน้ำ

บทที่ 1 ลักษณะของสิทธิ์ด้านน้ำ

สิทธิ์ด้านน้ำบัญญัติไว้ในประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ บรรพ 2 เรื่องหนึ่ง ลักษณะ 1 บทเบ็ดเสร็จทั่วไป หมวดที่ 2 ที่ว่าด้วยผลแห่งหนี้ เป็นส่วนที่ 5 ของหมวดนี้ ฉบับนี้เรื่องสิทธิ์ด้านน้ำจึงเป็นเรื่องเกี่ยวกับผลของหนี้ประการนี้นั่นเอง กล่าวคือเมื่อมีหนี้เกิดขึ้นแล้วก็เกิดสิทธิ์ขึ้นตามกฎหมายแก่เจ้าหนี้ผู้ครอบครองทรัพย์สินของผู้อื่นซึ่งเป็นลูกหนี้ ในอันที่จะยืดหน่าน้ำทรัพย์สินนั้นไว้จนกว่าจะได้รับชำระหนี้ที่เกิดขึ้นเกี่ยวกับทรัพย์สินนั้น จนสิ้นเชิง ตัวอย่างเช่น ล. เอกลักษณ์ถ่ายรูปไปจ้าง จ. ซ่อน เมื่อ จ. ซ่อนแล้วก็ยังไม่เกิดหนี้ค่าจ้างซ่อนขึ้นเป็นคุณแก่ จ. เกี่ยวกับกล้องซึ่ง จ. บังครองอยู่ ถ้า ล. บังไม่ชำระหนี้ค่าจ้างซ่อนกล้อง ผลทางกฎหมายก็เกิดขึ้นตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 241 คือ จ. มีสิทธิ์ด้านน้ำถ่องถ้องของ ล. ไว้ได้จนกว่า จ. จะได้รับชำระค่าจ้างซ่อนจนครบเสียก่อน ล. หรือผู้ใดก็จะมาเอกลักษณ์ไปไม่ได้

มาตรา 241 ที่กล่าวถึงนั้นมีข้อความเดิมดังนี้ .-

“ผู้ใดเป็นผู้ครอบครองทรัพย์สินของผู้อื่น และมีหนี้อันเป็นคุณประโยชน์แก่ตน เกี่ยวกับทรัพย์สินซึ่งกรองนั้นให้ร ท่านว่าผู้นั้นจะยืดหน่าน้ำทรัพย์สินนั้นไว้จนกว่าจะได้ชำระหนี้ก็ได้ แต่ความที่กล่าวว่าท่านมิได้ให้ใช้บังคับ เมื่อหนี้นั้นบังไม่ถึงกำหนด

อนึ่ง บทบัญญัติในวรรคก่อนนี้ ท่านมิให้ใช้บังคับ ถ้าการที่เข้าครอบครองนั้น เริ่มมาแต่ทำการอันใดอันหนึ่งซึ่งไม่ชอบด้วยกฎหมาย”

โดยที่กฎหมายมีอยู่ดังนี้ จึงมีคำกล่าวกันว่าสิทธิ์ด้านน้ำเป็นส่วนหนึ่งของกฎหมาย ว่าด้วยการประกันด้วยบุคคลหรือทรัพย์ แต่เป็นการประกันที่เกิดขึ้นโดยผลทางกฎหมาย ไม่ใช่เกิดขึ้นด้วยข้อตกลงเป็นสัญญาต่อ กัน กล่าวกันตามหลักแล้วก็อาจจะพูดได้ว่า เจ้าหนี้ผู้ทรงสิทธิ์ด้านน้ำ ก็คือเจ้าหนี้ที่มีทรัพย์สินของลูกหนี้ที่เกี่ยวข้องกับหนี้ของตนยืดถือไว้ในความครอบครอง ทำให้เกิดความมั่นใจขึ้นว่าจะได้รับชำระหนี้ แต่จะได้รับชำระหนี้จากทรัพย์ที่ครอบครองไว้นั้นมากน้อยเพียงใดจะต้องไปพิจารณาเรื่องบุรินสิทธิ์ประกอบอีกด้วย

ตามที่เคยกล่าวไว้ข้างต้นว่า สิทธิยีดหน่วยเมื่อเกิดมีขึ้นแล้ว ผู้ทรงสิทธิ์ยีดหน่วยทรัพย์สินแก่บุตรของนั้นไว้ได้ ผู้ใดจะมาเอาทรัพย์สินไปไม่ได้นั้น มีข้อยกเว้นอยู่บ้าง เพราะได้มีคำพิพากษฎีก้าที่ 424/2509 วินิจฉัยว่า เจ้าหนี้ตามคำพิพากษาของลูกหนี้อาจนำทรัพย์จากผู้ทรงสิทธิ์ยีดหน่วยไปได้ แต่เจ้าหนี้ผู้ทรงสิทธิ์ยีดหน่วยก็อาจนำไปใช้สิทธิ์ยืนยันการร้องขอให้หักเงินที่ได้จากการบังคับคดีให้หนี้ของผู้ทรงสิทธิ์ยีดหน่วยได้ แต่ผู้ทรงสิทธิ์ยีดหน่วยจะร้องขอให้ถอนการยึดโดยอ้างสิทธิ์ยีดหน่วยที่มีอยู่ไม่ได้ การที่จะได้รับเงินมาใช้หนี้ก็จะต้องเป็นไปตามลำดับแห่งบุรินสิทธิ์ถ้าหากมี

กฎหมายเรื่องสิทธิ์ยีดหน่วยนี้มีที่มาส่วนใหญ่จากประมวลกฎหมายญี่ปุ่น สิทธิ์ยีดหน่วยบัญญัติไว้เป็นส่วนหนึ่งโดยเฉพาะตั้งแต่มาตรา 241 ถึงมาตรา 250 เป็นบทบัญญัติที่วางหลักทั่วไปมีเกณฑ์ที่จะใช้บังคับได้กับหนี้ทั่ว ๆ ไป แต่ได้ทราบว่าในบางประเทศไม่เป็นเช่นนั้น เช่น ของฝรั่งเศสมีแนวความคิดว่าถ้าเห็นว่าเจ้าหนี้ในบุลหนี้อย่างใดสมควรให้มีสิทธิ์ยีดหน่วยก็บัญญัติขึ้นไว้ในบุลหนี้นั้น ๆ ไว้เป็นกรณี ๆ ไป แต่ตามกฎหมายของเราก็มีแนวความคิดเช่นนั้นประปอนญี่ปุ่นเหมือนกัน เช่น ได้บัญญัติเรื่องสิทธิ์ยีดหน่วยไว้ตามลักษณะบุลหนี้ต่าง ๆ โดยเฉพาะก็มี อย่างเช่น เรื่องลงทะเบียน ซื้อขาย รับขนของ ฝากทรัพย์ วิธีการเฉพาะสำหรับเจ้าสัมนักโรงแรร์ เมื่อบอกในคลังสินค้าและตัวแทน ตามมาตรา 425, 468, 630, 670, 679, 772 และ 835 เป็นต้น สิทธิ์ยีดหน่วยที่บัญญัติไว้เป็นเอกสารดังกล่าวแล้วนั้น บางทีก็มีลักษณะผิดแยกเป็นพิเศษแตกต่างกันไปจากหลักทั่วไปที่บัญญัติไว้ในมาตรา 241 ถึง 250 ก็มี ขณะนั้นในค่านารายนี้ถ้าหากไม่ได้มีการอ้างถึงมาตราใดที่เป็นบทบัญญัติพิเศษแล้ว ขอให้เข้าใจว่าเป็นคำอธิบายสำหรับหลักทั่วไปดังที่บัญญัติไว้ในมาตรา 241 ถึง 250 เท่านั้น สำหรับสิทธิ์ยีดหน่วยซึ่งมีบัญญัติไว้แล้วจากในมาตรา 241 ถึง 250 จะได้นำมาบรรยายโดยย่อ ๆ ไว้ในตอนท้ายของคำบรรยายของนี้ให้พอเห็นแนวทางบ้างพอสมควร

มีปัญหาที่น่าคิดอยู่ประการหนึ่งว่า สิทธิ์ยีดหน่วยจะเกิดขึ้นจากสัญญาระหว่างเจ้าหนี้กับลูกหนี้ได้หรือไม่ เช่นการที่ลูกหนี้ทำสัญญากับเจ้าหนี้ ยอมมอบโอนด้ที่ดินให้เจ้าหนี้ยึดถือไว้เป็นประกันในสัญญากู้ยืมเงิน จะก่อให้เกิดสิทธิ์ยีดหน่วยหรือไม่ เรื่องสิทธิ์ยีดหน่วยนี้มีบัญญัติไว้ตามมาตรา 241 ว่า “ผู้ใดเป็นผู้ครอบครองทรัพย์สินของผู้อื่น และมีหนี้อันเป็นคุณ-ประโยชน์แก่ตนเกี่ยวกับทรัพย์สินซึ่งครอบครองนั้นไว้ ท่านว่าผู้นั้นจะยึดหน่วยทรัพย์สินนั้นไว้จนกว่าจะได้ชำระหนี้ก็ได้ ฯลฯ ” สิทธิ์ยีดหน่วยจึงเกิดขึ้นเพราะมีกฎหมายบัญญัติให้มีผลบังคับไว้โดยเฉพาะเจาะจง ไม่อาจจะเกิดสิทธิ์ยีดหน่วยได้โดยข้อสัญญา หลักประกันแก่หนี้

ที่เกิดขึ้นโดยอาศัยหลักสัญญาภัยมีในเรื่องจำนวนและจำนวน ตามตัวอย่าง เรื่อง โอนดที่ดิน ตั้งกล่าวข้างต้นนั้น การที่ลูกหนี้ทำสัญญากู้ยืมเงินเจ้าหนี้และยอมมอบโอนดให้เจ้าหนี้คือ ไว้นั้น เจตนาเพื่อจริงกันมุ่งที่จะให้เจ้าหนี้คือโอนดไว้ในฐานะเป็นการควบแทนกับการที่เจ้าหนี้ ยินยอมให้ลูกหนี้กู้เงินไปนั้นเอง จะบังคับตามสัญญาอย่างจำนวนของจำนวนไม่ได้ และไม่ใช่เป็น สิทธิ์คือหน่วย เพราะไม่มีหนี้ที่เป็นคุณประโยชน์แก่เจ้าหนี้เกี่ยวด้วยโอนดนั้นโดยตรง แต่ประการใด ข้อเท็จจริงไม่ตรงกับหลักกฎหมายตาม มาตรา 241 อนึ่ง เคยมีคดีพิพากษากัน เกี่ยวกับที่ดินซึ่งลูกหนี้มอบให้เจ้าหนี้ทำกินต่างดกอเบี้ย ศาลฎีกาได้วินิจฉัยไว้ว่ากรณีเช่นนั้น หาได้ก่อให้เกิดสิทธิ์คือหน่วยแก่เจ้าหนี้ไม่ ในคำพิพากษารวบบันนั้นได้อธิบายว่าหนี้ที่เกิดขึ้น ในไว้หนี้เกี่ยว กับที่ดินโดยตรง

พิจารณาถึงสิทธิ์คือหน่วยในแห่งที่เป็นหลักประกันแก่หนี้ แม้สิทธิ์คือหน่วยจะมี ลักษณะทำงานของเดียวกับจำนวนของจำนวนที่ตาม แต่เมื่อแยกต่างที่สำคัญอยู่ตรงที่ว่า จำนวนของจำนวน เกิดขึ้นโดยข้อสัญญาที่ลูกหนี้ตกลงยินยอมเอาทรัพย์สินมาเป็นประกันแก่หนี้ แต่สิทธิ์คือหน่วย เกิดขึ้นโดยข้อกฎหมายไม่ต้องอาศัยข้อตกลงยินยอมระหว่างลูกหนี้เจ้าหนี้เลย เช่น ตาม ตัวอย่าง เรื่องซื้อมกส่องถ่ายรูปที่กล่าวข้างต้น แม้ ล. กับ จ. จะไม่ได้ตกลงกันไว้ล่วงหน้า ถ้า ล. ไม่ชำระค่าซื้อมกส่องให้ จ. ก็ให้ จ. มีสิทธิ์คือหน่วยก่อให้เกิดกีดตาม แต่โดยผลของกฎหมาย ตาม มาตรา 241 จ. ก็มีสิทธิ์คือหน่วยก่อให้เกิดจันกัว ล. จะชำระค่าซื้อมกส่องให้แก่ จ. แล้ว สิทธิ์คือหน่วยต่างกันจำนวนของจำนวนที่ก่อให้เกิดกีดตาม คือ ในเรื่องจำนวนของจำนวนถ้าลูกหนี้ไม่ชำระหนี้ เจ้าหนี้ก็อาจจะบังคับจำนวนเอาทรัพย์สินที่จำนวนของจำนวนไว้อุออกขายทอดตลาดเอาเงินมาชำระหนี้ได้ แต่ตามหลักที่ว่าไปแล้วผู้ทรงสิทธิ์คือหน่วยจะเอาทรัพย์ที่คุณยืดหน่วยไว้อุออกขายเอาเงินมา ชำระหนี้โดยอาศัยจำนวนของสิทธิ์คือหน่วยไม่ได้ ต้องไปฟ้องร้องขอให้ศาลมังคับให้ลูกหนี้ ชำระหนี้ที่มีอยู่ต่อกันเสียก่อน เมื่อศาลมังคับให้ลูกหนี้ชำระหนี้นั้นแล้วจึงจะมีสิทธิ์คือเอาทรัพย์ ที่ยืดหน่วยไว้อุออกขายทอดตลาดในชั้นบังคับดี เว้นแต่ในบางกรณีที่มีกฎหมายบัญญัติเป็นพิเศษ ยกเว้นหากหลักที่ว่าไป เช่นในเรื่องรับขนของ เจ้าหนี้ซึ่งมีสิทธิ์เอาทรัพย์สินออกขายทอดตลาด ได้ จำนวนกับสิทธิ์คือหน่วยมีส่วนคล้ายคลึงกันอยู่อย่างหนึ่งคือ ทั้งจำนวนและสิทธิ์คือหน่วย ต่างก็ถือว่าการครอบครองทรัพย์ของลูกหนี้ไว้เป็นเรื่องสำคัญ ถ้าเจ้าหนี้สัญญลินการครอบครอง ทรัพย์สินไปเสียแล้ว สิทธิ์คือหน่วยก็ต้องยอมให้ทรัพย์สินนั้น ๆ กีழหมดสิ้นไปด้วย หรือจะกล่าว อีกนัยหนึ่งจำนวนคือ สิทธิ์คือหน่วยก็ต้องยอมให้ทรัพย์สินซึ่งเป็นหลักประกันแห่งหนึ่งจะต้องอยู่ในความ ครอบครองของเจ้าหนี้

ถ้าจะเปรียบเทียบกันระหว่างสิทธิชี้ดคนห่วงกับบุรินสิทธิแล้ว สิทธิชี้ดคนห่วงเป็นสิทธิเกี่ยวกับการยึดครองทรัพย์สินไว้เท่านั้น ส่วนบุรินสิทธิเป็นเรื่องของการจัดลำดับในการชำระหนี้ เป็นเรื่องคนละขั้นตอนกัน เจ้าหนี้บางรายอาจจะมีหัวสิทธิชี้ดคนห่วงกับบุรินสิทธิทั้ง 2 อายุแก่ได้ หรืออาจจะมีแต่สิทธิของได้อย่างหนึ่งเพียงอย่างเดียวแก่ได้ ในเรื่องสิทธิชี้ดคนห่วงมูลหนี้จะมีลักษณะอย่างไรมาจากในไม่เป็นข้อสำคัญอาจจะเป็นหนี้ที่เกิดจากสัญญาใด หรือจากมูละเมดก็ได้ (เช่นตามมาตรา 425) ถ้าหากเจ้าหนี้ได้ได้ครองทรัพย์สินของลูกหนี้ และมีหนี้ที่เป็นคุณประโภชน์แก่ตนเกี่ยวกับทรัพย์สินแล้วก็เกิดสิทธิชี้ดคนห่วงขึ้นกันที แต่บุรินสิทธินั้นจะต้องเป็นเรื่องที่มีมูลหนี้ตามกฎหมายกำหนดไว้ เช่น ค่าปลงเศษ ค่าภัยอกร ฯลฯ จึงจะเกิดบุรินสิทธิขึ้นได้ เจ้าหนี้บุรินสิทธิไม่จำต้องมีหนี้ที่เป็นคุณประโภชน์เกี่ยวกับทรัพย์สินตามที่ระบุไว้ในกฎหมายเรื่องบุรินสิทธิเสนอไปและแม้เจ้าหนี้จะไม่ได้ครองทรัพย์สินนั้น ๆ ไว้ก็อาจมีบุรินสิทธิได้

หลักเกณฑ์ที่จะก่อให้เกิดสิทธิชี้ดคนห่วงตามมาตรา 241 นั้น อาจแบ่งออกได้เป็น 3 ประการด้วยกันคือ.-

1. ต้องมีการครองทรัพย์สิน
2. ทรัพย์สินนั้นต้องเป็นของผู้อ่อน
3. ต้องมีหนี้ที่เป็นคุณประโภชน์แก่เจ้าหนี้เกี่ยวกับทรัพย์สินที่จะใช้สิทธิชี้ดคนห่วงนั้น

หลักเกณฑ์ข้อแรกเรื่องการครองทรัพย์สินนั้น การที่จะวินิจฉัยเรื่องการครอบครองต้องยึดถือตามหลักที่บัญญัติไว้ในบรรพ ๕ ลักษณะ ๓ แห่งประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ ซึ่งหลักที่สำคัญมีอยู่ตามมาตรา 1367 กล่าวคือ การครอบครองทรัพย์จะต้องเป็นการยึดถือทรัพย์ไว้โดยเจตนาไปยึดถือเพื่อตน การยึดถือที่ว่านี้ก็คือมีการควบคุมห่วงกันในลักษณะที่จะเข้าหินบันจัดให้เท่านั้นก็เป็นการเพียงพอแล้ว ไม่จำเป็นว่าจะต้องเอาทรัพย์สินนั้นมาถือมาทำไว้ในมือเสนอไป เช่น จ. รับจ้างซ่อมกล้องถ่ายรูปเอกสารล้องเก็บไว้ที่ร้าน ส่วนตัวเองเมื่อเลิกงานแล้วก็กลับไปนอนบ้าน แม้กระนั้นก็ยังถือได้ว่า จ. ยังคงยึดถือครอบครองกล้องถ่ายรูปไว้ในประการที่จะก่อให้เกิดสิทธิชี้ดคนห่วงได้ เรื่องเจตนาจะยึดถือเพื่อตนจะรู้ได้อย่างไรนั้นเป็นปัญหาข้อเท็จจริงที่จะต้องพิจารณาดูเป็นเรื่อง ๆ ไป เช่นตัวอย่างเรื่องซ่อมกล้องถ่ายรูป ถ้าหาก จ. ซ่อมเสร็จแล้วก็คืนกล้องให้แก่ ล. ไปโดยยังไม่ได้ถือซ่อม แล้วกลับไปพุดขอคุกล้องจาก ล. ใหม่ ถ้า ล. ส่งกล้องให้ จ. ดู การที่จะรับกล้องมาถือคุกครั้งหลังนี้ ถือไม่ได้ว่า จ. ได้เป็นผู้

ครอบครองกล้องนั้นในฐานะเป็นผู้บังคับดีของการครอบครองตามกฎหมาย การบังคับดีครอบครองโดยแท้จริงยังอยู่ที่ ล. คำพิพากษาฎีกาที่ ๘๙๓/๒๔๗๕ วินิจฉัยว่าการที่ทรัพย์กลับมาอยู่ในความมีดีโดยไม่เจื่อนใจ ถือไม่ได้ว่าผู้นั้นได้ครอบครองทรัพย์สินนั้น ตามอุทธรณ์เรื่องกล้องถ่ายรูปดังกล่าวแล้วเที่ยงกันฎีกานี้ได้ จ. จะกลับมาถือว่าตนมีสิทธิ์ยึดหน่วยในชั้นหลังนี้ไม่ได้ เพราะการครอบครองข้าง Kongoy ที่ ล. หรือกลับกันถ้าหาก จ. ยังยึดหน่วยกล้องอยู่ ยังไม่ได้คืนกล้องให้ ล. ไปแต่ ล. นาขอคุกกล้อง จ. ส่งให้ ล. ดู การครอบครองยังคงอยู่ที่ จ. เพราะ จ. นิได้มีเจตนาที่จะสละการครอบครองนั้นคืนให้ ล. ไป

หลักเกณฑ์ข้อที่สองที่ว่าทรัพย์สินที่จะตกอยู่ในบังคับแห่งสิทธิ์ยึดหน่วยจะต้องเป็นทรัพย์สินของผู้อ่อนน้อมเสื่อมคลายเพื่อจะตัดปัญหาในการที่ผู้ใดเป็นเจ้าของทรัพย์ของอ้างสิทธิ์ยึดหน่วยที่เคยมีอยู่ขึ้นอ้างเหตุผลต่อผู้อ่อน เพราะจะเป็นการไม่ยุติธรรมเลยที่จะยอมให้อ้างได้เช่นนั้น เช่นเป็นดังนี้ว่า จ. เคยมีสิทธิ์ยึดหน่วยเหนือทรัพย์สินอันหนึ่ง แล้วต่อมาทรัพย์สินอันนั้นเปลี่ยนมือมาคนเป็นกรรมสิทธิ์ของ จ. เช่นนี้จะให้ จ. อ้างใช้สิทธิ์ยึดหน่วยได้อีก ก็จะเห็นได้ว่าไม่เป็นการถูกต้อง หลักเกณฑ์ข้อนี้อาจจะมีปัญหาได้ ในเรื่องกรรมสิทธิ์ร่วม ซึ่งความจริงแล้วเรื่องกรรมสิทธิ์ร่วมนี้ไม่อาจชี้ลงไปได้ว่าส่วนไหนของทรัพย์เป็นของเจ้าของคนไหน เพราะเจ้าของร่วมย่อมมีกรรมสิทธิ์ร่วมกันไปหมดทุกแห่ง จะนั้นในระหว่างเจ้าของร่วมด้วยกันย่อนไม่อาจอ้างได้ว่าส่วนไหนของทรัพย์นั้นเป็นเจ้าของร่วมคนใดอันจะอ้างได้ว่าเป็นของผู้อ่อน ทำให้ขาดหลักเกณฑ์ตามข้อสองนี้ไม่อาจจะอ้างเอาสิทธิ์ยึดหน่วยมาใช้ยันกันได้ระหว่างเจ้าของกรรมสิทธิ์ร่วมด้วยกัน จะนั้นถ้าหากเกิดมีหนี้เป็นคุณประโภชน์แก่เจ้าของร่วมคนใดเกี่ยวด้วยทรัพย์สินที่ถือกรรมสิทธิ์ร่วมกันแล้ว ก็ชอบที่จะต้องไปกล่าวกันตามหลักกฎหมายเรื่องกรรมสิทธิ์ร่วม

โดยเหตุที่มาตรา ๒๔๑ กล่าวไว้เดียว ทรัพย์สินที่จะยึดหน่วยได้ต้องเป็นทรัพย์ของผู้อ่อนเท่านั้น จะนั้นในกรณีที่ผู้อ่อนซึ่งมีหน้าที่ตามกฎหมายที่จะต้องกระทำการอย่างใดเพื่อประโยชน์ของเจ้าของทรัพย์ได้ไปก่อให้เกิดหนี้ขึ้นตามหน้าที่นั้น ๆ เช่นผู้รับจำนำมีหน้าที่ที่จะต้องคุ้มครองทรัพย์สินที่รับจำนำไว้ตามมาตรา ๗๕๙ สมมุติว่าทรัพย์นั้นเป็นม้า ม้าป่วยเงินลงผู้รับจำนำก็ต้องนำไปรักษา ถ้ามีหนี้การรักษาเกิดขึ้นเกี่ยวกับม้านั้น สัตวแพทย์ผู้รักษาม้า ก็ย่อมมีสิทธิ์ยึดหน่วยม้าไว้ได้ เพราะม้าก็ได้ขอว่าเป็นทรัพย์ของผู้อ่อนอยู่นั่นเอง แม้ผู้ที่เอามาไปรักษาจะไม่ใช่เป็นเจ้าของม้านั้นก็ตาม

คำว่าทรัพย์สินตามมาตรา 241 มีความหมายกว้าง หมายความรวมทั้งสังหาริมทรัพย์ และอสังหาริมทรัพย์ด้วย ฉะนั้นไม่ว่าจะเป็นสังหาริมทรัพย์หรืออสังหาริมทรัพย์อย่างใดก็ตาม ถ้าหากทรัพย์นั้นอาจจะเป็นของครอบครองได้ ก็ย่อมอาจจะใช้สิทธิ์ยึดหน่วยไว้ทั้งนั้น แต่ทรัพย์สินที่ไม่มีตัวตน ไม่มีทางที่จะยึดของได้ ก็ย่อมเป็นธรรมดาว่ายุ่งที่ผู้ได้ก็ตามย่อมไม่อยากจะใช้สิทธิ์ยึดหน่วยทรัพย์นั้นได้ ตัวอย่างของการใช้สิทธิ์ยึดหน่วยของสังหาริมทรัพย์ก็มีเช่น การที่ผู้ครอบครองที่คิดไว้โดยสุจริตและเกิดมีหนี้เป็นคุณประโภชันในทางจัดการงาน nok สั่งเกี่ยวกับที่คิดหรือตึกนั้น ผู้นั้นก็ชอบที่จะยึดหน่วยที่คิดหรือตึกไว้ได้

หลักเกณฑ์ประการที่สามที่ว่าต้องมีหนี้ที่เป็นคุณประโภชันเกี่ยวกับทรัพย์สินที่จะใช้สิทธิ์ยึดหน่วย เป็นหลักที่กฎหมายจำกัดวงขอบของสิทธิ์ยึดหน่วยไว้ให้สิทธิ์ยึดหน่วย เกิดขึ้นได้เฉพาะกับเรื่องที่เกี่ยวกับทรัพย์สินนั้นโดยตรง เพราะถ้าไม่มีเหตุผลอะไรเป็นพิเศษ เจ้าหนี้ก็ต้องรับภาระหนี้จากทรัพย์สินของลูกหนี้เท่าเทียมกัน ตัวอย่างเช่น ล. เอกลักษณ์ค่าธูปไปให้ จ. ซ่อน ถ้า ล. ค้างค่าซ่อน จ. ก็ย่อมใช้สิทธิ์ยึดหน่วยของลักษณ์ไว้ได้ เพราะ จ. มีหนี้เกี่ยวข้องอยู่กับลักษณ์โดยตรง ในกรณีบังเอญ ล. เองก็เป็นลูกหนี้เงินกู้ยืมอีก หากไม่ได้ เพราะหนี้เงินกู้ยืมไม่ใช่เป็นหนี้โดยตรงที่เกี่ยวกับลักษณ์ค่าธูปนั้น

แม้ตามมาตรา 241 จะได้กล่าวว่า เมื่อมีหนี้อันเป็นคุณประโภชันเกี่ยวกับทรัพย์สินที่คิดไว้ก็เกิดสิทธิ์ยึดหน่วยขึ้นทันทีก็ตาม แต่ก็ยังมีกฎหมายที่บัญญัติไว้ในตอนท้ายของมาตรา 241 นั้นเองและในมาตราอื่น ๆ จำกัดสิทธิ์ยึดหน่วยให้ไว้หลายประการด้วยกัน กล่าวก็คือ

1. สิทธิ์ยึดหน่วยจะยังใช้บังคับไม่ได้จนกว่าหนี้ที่เป็นคุณแก่ผู้ครอบครองทรัพย์สินไว้จะได้ถึงกำหนดแล้ว (ตอนท้ายของวรรคแรกแห่งมาตรา 241) เหตุที่กฎหมายต้องบัญญัติเช่นนี้ ก็เพราะเป็นธรรมดาว่ายุ่งที่เมื่อการใช้สิทธิ์ยึดหน่วยก็เพื่อที่จะให้เราใช้หนี้ ฉะนั้นถ้าหากหนี้ยังไม่ถึงกำหนดแล้วก็ไม่มีเหตุผลอะไรที่จะให้เจ้าหนี้ใช้สิทธิ์ยึดหน่วย ปัญหาเรื่องนี้กำหนดเป็นอย่างไรขอให้ไปศึกษาดูในเรื่องหนี้ตามมาตรา 203, 204, 205, 206, 209 และ 210 แต่ขอให้ทำความเข้าใจไว้ด้วยว่า เรื่องหนี้ถึงกำหนดกับเรื่องผิดนัดเป็นคนละเรื่องกันกฎหมายเรื่องสิทธิ์ยึดหน่วยถือเรื่องหนี้ถึงกำหนดเป็นอันสำหรับ อนึ่งขอย้ำด้วยว่าตามมาตรา 241 นั้น สิทธิ์ยึดหน่วยเกิดขึ้นตั้งแต่เมื่อมีหนี้เพียงแค่ยังบังคับกันไม่ได้เท่านั้น

ข้อจำกัดเรื่องที่ว่าต้องให้หนี้ถึงกำหนดเสียก่อนจึงจะใช้สิทธิ์ยึดหน่วยบังคับได้นั้น มีข้อยกเว้นอยู่ตามมาตรา 243 ว่า ในกรณีที่ลูกหนี้เป็นคนมีหนี้สินล้นพื้นตัวไม่สามารถใช้

หนี้ได้ แม้วันนี้จะยังไม่ถึงกำหนดดึกตาม กฎหมายก็ให้เจ้าหนี้สิทธิ์ดหน่วยได้ เป็นเรื่องที่ กฎหมายเห็นใจเจ้าหนี้ เมื่อลูกหนี้จะล้มละลายอยู่แล้ว ถ้ายังจะต้องให้การใช้สิทธิ์ดหน่วย ไว้อีก ก็ต้องเป็นการลงโทษเจ้าหนี้เกินไป ไม่เป็นธรรมแก่เจ้าหนี้ ควรยอมให้เจ้าหนี้ใช้สิทธิ์ ดหน่วยได้ก่อนที่จะสายไป แม้แต่ตามมาตรา 155 ก็ยังบัญญัติว่า ลูกหนี้ลูกค้าสั่งให้เป็น บุคคลล้มละลาย ลูกหนี้ก็ถือเป็นประโยชน์จากเงื่อนเวลาไม่ได้อีกต่อไป บุคคลที่มีหนี้สินล้น พื้นด้านนั้นต่างกับบุคคลล้มละลาย เมียร์ไม่ทันถูกฟ้องก็อาจได้ชื่อว่า เป็นผู้มีหนี้สินล้นพื้น ด้วยได้

2. ข้อจำกัดประการที่สองมีปรากฏอยู่ตามมาตรา 241 วรรค 2 นั้นเอง คือเมื่อจะ มีหนี้ซึ่งเป็นคุณประโยชน์เกี่ยวกับทรัพย์สินโดยอยู่กับตาม แต่ถ้าหากการเข้าครอบครองทรัพย์ สินได้เริ่มมาแต่การกระทำอันใดอันหนึ่งซึ่งไม่ชอบด้วยกฎหมายแล้วไหร่ เจ้าหนี้ผู้นั้นจะใช้ สิทธิ์ดหน่วยแก่ทรัพย์สินนั้นไม่ได้ เช่น ล. เอกลักษณ์ถ่ายรูปมาให้ จ.ซ้อม จ.ซ้อมแล้วก็คืน กล้องให้ ล.ไป แล้วภายนั้น จ.กลับใจลองเข้าไปหยอดกล้องมาจากในบ้านของ ล. โดยพฤติการ ในขั้นหลังนี้แม้ จ. จะนึกถึงอยู่ในมือแล้วก็ตาม จ.ก็ไม่มีสิทธิ์ดหน่วยกล้องนั้น เพราะการ ครอบครองกล้องครั้งหลังนี้เริ่มมาจากการกระทำที่ไม่ชอบด้วยกฎหมายเรื่องการเข้าครอบครอง ที่เริ่มมาแต่การอันใดอันหนึ่งซึ่งไม่ชอบด้วยกฎหมายนี้ มีข้อสังเกตอยู่ประการหนึ่งคือ ที่ว่า ไม่ชอบด้วยกฎหมายนี้คือถูกใจว่าการที่ได้เข้าครอบครองที่ดินโดยไม่ได้จดทะเบียน การโอนกรรมสิทธิ์กันโดยชอบด้วยกฎหมาย เป็นการเข้าครอบครองโดยไม่ชอบด้วยกฎหมาย เหนื่อนกัน การเข้าครอบครองทรัพย์โดยไม่ชอบด้วยกฎหมายตามนัยที่ศาลฎีกากล่าวนิจฉัยไว้ เช่นนี้จึงหมายความถึงการเข้าครอบครองทรัพย์ที่ไม่ชอบด้วยกฎหมายทั้งทางเพ่งและทาง อาญา และในทางเพ่งก็ไม่จำกัดอยู่แต่เฉพาะในทางละเมิดเท่านั้น

ขอให้สังเกตไว้อีกประการหนึ่งด้วยว่าถ้าหากกรณีเป็นเช่นนี้คือ ล.ลักษณ์ดงดง ก.นา แล้วเอามาจ้างให้ จ. ซ้อม ล้ามีหนี้ค่าซ่อมรถยนต์เกิดขึ้น แม้ จ.จะใช้สิทธิ์ดหน่วย ยังน ล.ได้ก็จริง แต่ ก.เป็นเจ้าของรถยนต์ที่แท้จริงและถูก ล. แย่งการครอบครองไปโดยผิด กฎหมาย ก.ซ้อมจะมีสิทธิ์ได้คืนการครอบครองรถยนต์ตามมาตรา 1375 ฉะนั้น เมื่อรถยนต์ จะอยู่ในมือของ จ. ในขณะนั้นก็ตาม แต่รถยนต์คันนี้ก็เป็นทรัพย์สินที่ได้ไปจาก ก. โดยการ ละเมิดความผิดตามมาตรา 1303 วรรคสอง จ.จึงไม่อาจจะอ้างสิทธิ์อะไรมายัง ก.ได้

3. นอกจากข้อจำกัดข้างต้นยังสิทธิ์ดหน่วยตามมาตรา 241 แล้วยังมีมาตรา 242

บัญญัติข้อจำกัดเอาไว้อีกด้วย กต่าฯกือสิทธิ์ยึดหน่วยอันใด ถ้าไม่สมกับลักษณะที่เจ้าหนี้รับภาระในมูลหนี้ก็ได้ หรือไม่สมกับคำสั่งอันลูกหนี้ได้ให้ไว้ก่อนหรือในเวลาส่งมอบทรัพย์สินนี้ ก็ได้หรือเป็นการขัดต่อความสงบเรียบร้อยของประชาชนก็ได้ ก็ให้ถือว่าสิทธิ์ยึดหน่วยเช่นนั้น หากมีเกิดขึ้นไม่ เรื่องนี้ขอแยกอธิบายดังนี้

3.1 ข้อจำกัดที่ว่าถ้าไม่สมกับลักษณะที่เจ้าหนี้รับภาระในมูลหนี้นั้นหมายความว่า ภาระที่เจ้าหนี้ตกลงรับจะทำตามสัญญานั้นชัดกับมูล ที่จะถือให้เกิดสิทธิ์ยึดหน่วยเพราถ้าหากให้เจ้าหนี้มีสิทธิ์ยึดหน่วยได้แล้ว ภาระที่เจ้าหนี้ตกลงรับต่อเขาว่าจะทำก็จะเป็นอันไม่สามารถสำเร็จลุล่วงไปได้ ตัวอย่างเช่น ล. มีข้อผูกพันที่จะต้องส่งข้าวโพดไปขายที่ประเทศญี่ปุ่นโดยเรือซึ่งมีกำหนดจะออกจากท่าเรือกรุงเทพฯ ในอีก 7 วัน ในการนี้ถ้า จ.ทราบถึงความจำเป็นของ ล. ดี และยอมทำสัญญาส่งข้าวโพดตามความประสงค์ของ ล. จ.จะใช้สิทธิ์ยึดหน่วยส่งข้าวโพดของ ล. เอาไว้เพื่อให้ ล. ชำระค่านส่งก่อนไม่ได้ เพราะถ้า จ. ทำเช่นนั้น ก็จะเป็นการปฏิบัติที่ไม่สมกับที่ตนได้ตกลงยอมรับภาระไว้กับ ล. ว่าจะต้องส่งข้าวโพดลงเรือให้ทันภายใน 7 วัน หรือจะกล่าวอีกที่หนึ่ง ผลของการที่ จ. รับภาระจะทำตามความจำเป็นของ ล.คือส่งข้าวโพดลงเรือให้ทันตามกำหนดนั้น ก็เท่ากับ จ.ได้ตกลงยอมสละสิทธิ์ยึดหน่วยเสียก่อนแล้วโดยปริยายนั้นเองเพรา จ.ย่อมจะเข้าใจได้ถึงแต่แรกแล้วว่า ถ้า จ. จะใช้สิทธิ์ยึดหน่วยในภายหน้าแล้วภาระที่จะตกลงรับกับเขาว่าไว้ก็ไม่อาจจะสำเร็จลุล่วงไปได้แน่นอน กฎหมายถือผลสำเร็จของข้อสัญญาดังกล่าวกับสำคัญยิ่งกว่าหลักประกัน (สิทธิ์ยึดหน่วย) ของหนี้ที่จะเกิดขึ้นตามสัญญานั้น

3.2 สำหรับข้อที่ว่าการยึดหน่วยหากเกิดขึ้นจะไม่สมกับคำสั่งอันลูกหนี้ได้ให้ไว้ก่อนหรือในขณะที่ส่งมอบทรัพย์สินนั้น หมายความว่า การใดถ้าหากให้เจ้าหนี้ใช้สิทธิ์ยึดหน่วยตามกฎหมาย การนั้นก็จะสำเร็จไปตามคำสั่งของลูกหนี้ไม่ได้ เรื่องนี้กฎหมายถือว่าการที่เจ้าหนี้ ยอมรับปฏิบัติตามสัญญากับลูกหนี้ โดยทราบคำสั่งเกี่ยวกับสัญญานั้นของลูกหนี้ได้แล้ว ก็ต้องเป็นหน้าที่ของลูกหนี้ที่จะต้องทำตามคำสั่งนั้นโดยตลอด ถ้ายอมให้เจ้าหนี้ใช้สิทธิ์ยึดหน่วยได้เสียแล้ว คำสั่งของลูกหนี้ที่เจ้าหนี้ยอมรับจะปฏิบัติตามก็ไม่อาจจะสำเร็จไปได้นั่นเอง เรื่องนี้ก็เช่นเดียวกับข้อ 3.1 กฎหมายถือความสำเร็จของสัญญาที่เจ้าหนี้ยอมรับปฏิบัติตามเป็นเรื่องสำคัญ ตัวอย่างเช่น ล. เอาม้าแบ่งมาฝาก จ. ไว้ โดย ล. สั่งให้ จ. ทราบก่อนหรือในขณะที่ส่งมอบม้าให้แก่ จ. ว่า ล. จะต้องเอาม้าคืนไปเข้าແปงในอีก 7 วัน เมื่อ

จ. ขอนรับฝากร้าไว้ ก็ต้องถือว่า จ. ขอนรับว่าจะต้องทำการกำสั่งของ ล. โดยตลอดด้วยผลจากการที่กฎหมายบัญญัติไว้ เช่นนี้ก็เท่ากับว่า ล. ได้ส่งมอบฝากร้าให้ จ. รักษาไว้โดยนี้เง่อนไปกว่า จ. จะใช้สิทธิยึดหน่วยไม่ได้นั่นเอง ถ้า จ. ไม่ประสงค์จะทำการคำสั่งของ ล. ที่สั่งไว้ จ. ก็ต้องบอกให้ ล. ทราบ เพราะถ้า ล. รู้ว่า จ. อาจจะใช้สิทธิยึดหน่วย ล. ก็อาจเปลี่ยนใจไม่ส่งมอบร้าให้ จ. รักษาไว้ การที่ จ. คงลงรับฝากร้าไว้โดยมีคำสั่งของ ล. ดังกล่าวแล้ว จึงเท่ากับ จ. ได้ละสิทธิยึดหน่วยไว้ล่วงหน้าก่อนเอง ขอข้ออธิบายว่าคำสั่งของลูกหนี้ที่กล่าวมานี้ต้องเป็นคำสั่งที่ลูกหนี้ได้สั่งไว้ก่อนหรือในขณะส่งมอบทรัพย์สิน ถ้าลูกหนี้มาออกคำสั่งในภายหลังสิทธิยึดหน่วยที่เกิดขึ้นในภายหน้า ก็คงเป็นไปตามมาตรา 241 โดยปกติหาได้ถูกจำกัดลงไม่ไป

3.3 ข้อจำกัดตามมาตรา 242 ข้อสุดท้ายคือ ถ้าการใช้สิทธิยึดหน่วยนั้นจะเป็นการขัดกับความสงบเรียบร้อยของประชาชนแล้ว สิทธิยึดหน่วยก็เกิดขึ้นไม่ได้ ความสงบเรียบร้อยของประชาชนเป็นสิ่งที่สำคัญ เพราะความปลอดภัยของประชาชนย่อมเป็นกฎหมายสูงสุด เอกชนจะอ้างสิทธิเป็นปฏิปักษ์เป็นภัยแก่ประชาชนไม่ได้ อุทาหรณ์ในเรื่องนี้ก็คือเจ้าหน้าที่ตำรวจเอกสารดันเพลิงไปช้อน ต่อมาก็เกิดเพลิงไหม้ลูกลมบ้านช่องรายภู ซ่างผู้รับช่องรถดันเพลิงจะอ้างสิทธิยึดหน่วยยึดรถดันเพลิงไว้ไม่ยอมให้เจ้าหน้าที่ตำรวจเอกสารไปดับเพลิงไม่ได้ เพราะสิทธิยึดหน่วยเช่นนี้ได้ถูกจำกัดไว้ตามมาตรา 242

ข้อจำกัดสิทธิยึดหน่วยตามคำอธิบายข้อ 3.1 และข้อ 3.2 ดังได้อธิบายไว้แล้วนั้น มีข้อยกเว้นอยู่ตามมาตรา 243 ว่า ถ้าหากลูกหนี้เป็นคนมีหนี้สินล้นพื้นตัวไม่สามารถใช้หนี้ได้ และการที่ลูกหนี้เป็นคนมีหนี้ล้นพื้นตัวนั้นเกิดขึ้นหรือรู้สึกเจ้าหนี้ในภายหลังจากเวลาที่สั่งมอบทรัพย์สินแล้วไว้รู้ ก็ให้เจ้าหนี้ฟื้นกลับนามีอำนาจที่จะใช้สิทธิยึดหน่วยได้โดยบริบูรณ์อีกไม่ต้องถูกจำกัดสิทธิ ดังที่บัญญัติไว้ในมาตรา 242

บทที่ 2

ผลของสิทธิยึดหน่วย

โดยปกติเมื่อเกิดมีสิทธิขึ้นก็ย่อมจะมีหน้าที่เกิดตามมาเป็นของคู่กัน ดังนี้
พิจารณาถึงเรื่องผลกระทบของสิทธิยึดหน่วย จึงได้แยกประเภทออกเป็นผลของสิทธิยึดหน่วยในทาง
ที่เป็นสิทธิอย่างหนึ่งและผลในทางที่เป็นหน้าที่อย่างหนึ่ง ดังต่อไปนี้

1. สิทธิของผู้ทรงสิทธิยึดหน่วย

1.1 สิทธิอันเป็นมูลฐานของผู้ทรงสิทธิยึดหน่วยดังที่บัญญัติไว้ในมาตรา 241
คือ สิทธิที่จะยึดหน่วยทรัพย์สินของผู้อ่อนไว้จนกว่าจะได้รับชำระหนี้เบี้นสิทธิที่จะยึดทรัพย์สิน
ไว้ได้แล้ว ฯ เข้ามัน ถ้าหากผู้ทรงสิทธิยึดหน่วยต้องการจะบังคับชำระหนี้ที่คิดถูกจาก
ลูกหนี้ ก็ต้องไปดำเนินคดีฟ้องร้องขอให้ศาลบังคับให้ลูกหนี้ชำระหนี้ตามกฎหมายนี้ที่ตัดกันนั้น
เสียก่อน จะใช้อำนาจแห่งสิทธิยึดหน่วยนั้นไปขายทรัพย์สินของลูกหนี้อย่างเจ้าหนี้ผู้รับจำนำ
ไม่ได้ เว้นแต่จะได้มีกฎหมายบัญญัติไว้เป็นพิเศษ ยกเว้นหลักทรัพย์ไปอันนี้ เนื่องในเรื่องรับชน
เมื่อบังคับคดีจะทรัพย์สินได้เงินมาแล้วเจ้าหนี้ตามกำหนดพิพากษาในคดีอื่นก็มีสิทธิที่จะเข้ามายื่น
เคลื่อนหนี้ด้วยได้ ถ้าเป็นหนี้สามัญด้วยกันก็ต้องแบ่งเช่นเดียวกับที่ขายทรัพย์สินได้โดยเสมอหน้า
กัน แต่ถ้าเจ้าหนี้คนใดรวมหักเจ้าหนี้ผู้ทรงสิทธิยึดหน่วยของด้วยเป็นเจ้าหนี้บุรินสิทธิ หรือคง
แบ่งกันไปตามลำดับแห่งบุรินสิทธินั้น ฯ แล้วแต่กรณีไป สิทธิยึดหน่วยเป็นแต่เพียงสิทธิที่จะ
ยึดหน่วยทรัพย์สินของลูกหนี้ไว้เท่านั้นไม่ได้ทำให้เจ้าหนี้ผู้ทรงสิทธิยึดหน่วยนี้ฐานะที่จะได้
รับชำระหนี้ดีกว่าผู้อื่นแต่อย่างใด แต่ถ้าเจ้าหนี้ผู้ทรงสิทธิยึดหน่วยสอง หรือสามเป็น²
เจ้าหนี้บุรินสิทธิอยู่ด้วยก็ได้

1.2 สิทธิของเจ้าหนี้ผู้ทรงสิทธิยึดหน่วย เป็นสิทธิที่จะยึดหน่วยทรัพย์สิน
ไว้ได้ทั้งหมดยกเว้นได้รับชำระหนี้โดยสืบเชิง ดังที่บัญญัติไว้ในมาตรา 244 แม้ลูกหนี้จะ
ถูกบังคับชำระหนี้ไว้ก่อนแล้วก็ตาม ลูกหนี้ก็จะมาขอแบ่งอาทรพย์สินที่ลูกชี้คลบลับกันไว้บางส่วน
ไว้ก่อน เนื่องจากเจ้าหนี้ผู้ทรงสิทธิยึดหน่วยต้องชำระหนี้ตามกำหนดชำระหนี้ตามกำหนด
ที่กฎหมายกำหนดไว้ เนื่องจากยกเว้นต้องเป็นอย่างไรเข้าซ้อมหมายแต่ยังไม่ได้ชำระค่าซื้อ ซ่องห้องน้ำ
ห้องน้ำที่ต้องจ่ายเพิ่มจากแต่เดิมที่ได้หักกัน เจ้าของรถยนต์จะสามารถลดเวลาในการหักชำระหนี้ได้

รถยกตืบไปโดยอ้างว่าส่วนที่เหลือก็มีราคามากกว่าหนี้แล้วไม่ได้ และเมื่อจะได้เอาค่าซ่อมมาชำระให้บ้างบางส่วนแล้ว แต่ถ้ายังไม่ชำระหมดซ่างซ่อนก็ยังมีสิทธิที่จะยึดหน่วยรถยกตืบนั้นไว้ได้ทั้งคันอยู่ดี เพราะสิทธิขึดหน่วยไม่ใช่เป็นสิทธิที่จะแบ่งแยกได้ เว้นแต่เจ้าหนี้จะยินยอมหรือลูกหนี้ได้ทางลักษณะให้จ่ายเป็นที่พ่อใจของเจ้าหนี้ได้

1.3 ผู้ทรงสิทธิขึดหน่วยมีสิทธิเก็บคอกผลแห่งทรัพย์สินที่ได้ยึดหน่วยไว้用人มาจัดสรรชำระหนี้ของตนได้ก่อนเจ้าหนี้อื่น ตามมาตรา 245 ในกรณีจัดสรรให้หนี้นี้มีลำดับดังนี้ก็อ ต้องนำมาใช้คอกเบี้ยก่อน ส่วนที่เหลือจึงจะนำมาใช้เงินดัน วิธีจัดลำดับดังนี้เป็นท่านองเดียวกับที่บัญญัติไว้ในมาตรา 329 การเอาคอกผลไปจัดสรรให้หนี้นี้ต้องเข้าใจว่าเอาไปใช้ได้แต่เฉพาะกับหนี้ที่เป็นมูลก่อให้เกิดสิทธิขึดหน่วยเท่านั้นจะเอาไปใช้หนี้อื่น ๆ ไม่ได้ ตัวอย่างเช่น ล. เอาม้าไปจ้าง จ. เลี้ยง แล้วติดค้างค่าจ้างเลี้ยง จ.ย่อมมีสิทธิขึดหน่วยน้ำหนึ้นไว้ได้และถ้าในระหว่างที่ ล. เลี้ยงม้าอยู่นั้น ม้าถูกอกอกมา 1 ตัว ตามมาตรา 245 จ. ย่อมมีสิทธิเอาลูกน้ำออกขายเอาเงินมาใช้หนี้คอกเบี้ยค่าจ้างเลี้ยงม้าที่ติดค้างอยู่ได้ หากมีการคิดคอกเบี้ยต่อ กัน และถ้ายังมีเงินค่าลูกน้ำเหลืออยู่อีก ก็เอาไปใช้หนี้ค่าจ้างเลี้ยงม้าได้ แต่ถ้าสมมุติว่า ล. เป็นลูกหนี้เงินกู้ จ.อยู่อีกรายหนึ่งด้วย จ. จะเอาเงินค่าลูกน้ำไปชำระหนี้เงินกู้ไม่ได้ เงินค่าคอกผลนี้ควรสังเกตไว้ด้วยว่า มาตรา 245 บัญญัติไว้ให้เจ้าหนี้ผู้ทรงสิทธิขึดหน่วยมีสิทธิได้รับชำระหนี้ก่อนเจ้าหนี้อื่น เป็นกำหนดของบุริสิทธิเหนือค่าคอกผลของทรัพย์ที่ยึดหน่วยไว้แม้กฎหมายจะไม่ได้บัญญัติไว้โดยตรงก็ตาม อนึ่ง ให้สังเกตไว้อีกข้อหนึ่งด้วยว่า มาตรา 245 ใช้คำกล่าว ๆ ว่าดอกผลจึงต้องมีความหมายเช่นเดียวกับที่บัญญัติไว้ในมาตรา 111 คือรวมทั้งคอกผลธรรมชาติอันเกิดขึ้นโดยธรรมชาติและคอกผลนิติบัญด้วย ดังนั้นถ้าจะเปรียบเทียบกันแล้ว ก็จะเห็นได้ว่าสิทธิของผู้ทรงสิทธิขึดหน่วยมีอยู่กว้างกว่าสิทธิของผู้รับจำนำ เพราะผู้รับจำนำคงมีสิทธิเหนือแต่เฉพาะกับคอกผลนิติบัญของทรัพย์ที่รับจำนำไว้เท่านั้น การที่มาตรา 245 ใช้คำว่า ผู้ทรงสิทธิขึดหน่วยมีสิทธิที่จะเก็บคอกผลและจัดสรรเอาไว้เพื่อการชำระหนี้นั้นเป็นถ้อยคำที่มีความหมายกว้างพอที่จะคลุมไปถึงการที่ผู้ทรงสิทธิขึดหน่วยเอาคอกผลของทรัพย์สินที่เก็บได้ไปบริโภคเสียเองด้วย เพราะคอกผลที่บริโภคย่อมอาจคิดเป็นราคาเงินจัดสรรชำระหนี้ได้เหมือนกัน เช่น คอกผลที่เป็นผลไม้ ถ้าผู้ทรงสิทธิขึดหน่วยไม่เก็บปล่อยให้ล่วงหล่นเน่าเสียแล้วก็แล้วกันไป แต่ถ้าเอาไปบริโภคก็ต้องคิดเป็นราคากำไรที่เจ้าหนี้คอกเบี้ยและเงินดันเหมือนกัน คอกผลที่ผู้ทรงสิทธิขึดหน่วยเก็บได้เอามาจัดสรรใช้คอกเบี้ย

แล้ว ถ้ายังเหลืออยู่มากพอที่จะชาระหนี้เงินต้นได้หมด สิทธิ์คืนน่วงที่มีอยู่ก็ย่อมจะต้องหมดสภาพไปด้วยในตัว เพราะขาดหลักเกณฑ์ตามมาตรา 241 เสียแล้วต้องคืนทรัพย์สินที่เก็บคืนน่วงไว้ให้แก่เจ้าของทรัพย์เจ้าไป

1.4 สิทธิ์อีกประการหนึ่งมีบัญญัติไว้ในตอนท้ายของวรรค 2 แห่งมาตรา 246 ว่า ผู้ทรงสิทธิ์คืนน่วงจะใช้สอยทรัพย์สินที่ยืดหน่วงไว้ก็ได้ ถ้าหากเป็นการใช้สอยที่จำเป็นเพื่อการรักษาทรัพย์สินนั้นเอง เช่น ถ้าทรัพย์สินที่ยืดหน่วงเป็นส่วนต้นไม้ ก็อาจจะเป็นต้องมีการตัดแต่งก็ไม่ ใส่ปุ๋ย ถอนหญ้า พรวนดิน ถ้าทรัพย์สินเป็นรถยนต์ ก็อาจจะมีการติดเครื่องขับเคลื่อนรถให้มีการเคลื่อนไหวบ้าง เพื่อให้มีการอัคบรัฐุไฟเข้าหม้อเบตเตอร์กับปีองกันไม่ให้เครื่องยนต์ถูกสูบ และเครื่องล่าง เป็นตนนิเสียหาย เจ้าของทรัพย์สินจะคัดค้านการใช้เพื่อเป็นการรักษาทรัพย์นี้ไม่ได้ซึ่งความจริงแล้วการกระทำของเจ้าหนี้เช่นนี้ย่อมจะเป็นผลดีแก่เจ้าของทรัพย์ด้วยนั่นเอง

1.5 ตามมาตรา 247 ได้บัญญัติให้สิทธิ์แก่เจ้าหนี้ผู้ทรงสิทธิ์คืนน่วงไว้ว่า ถ้าผู้ทรงสิทธิ์คืนน่วงต้องเสียค่าใช้จ่ายไปตามที่จำเป็นเกี่ยวกับทรัพย์สินอันตนได้ยืดหน่วงไว้เท่าใด ก็ให้มีสิทธิ์เรียกให้เจ้าของทรัพย์สินชดใช้ค่าใช้จ่ายคืนได้ ค่าใช้จ่ายตามมาตรา 247 นี้ เมื่อเปรียบเทียบกับมาตรา 246 แล้ว จะเห็นได้ว่าใช้ถ้อยคำที่มีขอบเขตกว้างกว่า เพราะตามมาตรา 246 วรรคแรกกล่าวถึงการดูแลรักษาทรัพย์สินตามสมควรที่จะพึงคาดหมายได้จากบุคคลในฐานะเช่นนั้นเท่านั้น แต่ค่าใช้จ่ายตามมาตรา 247 เป็นค่าใช้จ่ายตามที่จำเป็น เช่น ยืดหน่วงรถยนต์ไว้ เมื่อถึงกำหนดที่จะต้องต่อทะเบียนประจำปี และถ้าไม่ต่อจะเป็นความผิดผู้ทรงสิทธิ์คืนน่วงก็มีสิทธิ์ที่จะชำระค่าต่อทะเบียนประจำปีแทนลูกหนี้ได้และมีสิทธิ์จะเรียกให้เจ้าของรถยนต์ชดใช้คืนให้ด้วย

1.6 เกี่ยวกับเรื่องอายุความนั้นมาตรา 189 บัญญัติให้สิทธิ์แก่ผู้ทรงสิทธิ์คืนน่วงให้คืนเมื่อสิทธิ์คืนทรัพย์ไว้ได้จนกว่าจะได้รับชำระหนี้ แม้หนี้ที่เป็นมูลให้เกิดสิทธิ์คืนน่วงนั้นจะได้ขาดอายุความฟื้องร่องเสียแล้วก็ตาม ในเรื่องนี้มาตรา 248 ได้บัญญัติเพิ่มเติมไว้ต่อไปว่า แม้เจ้าหนี้จะยังคงมีสิทธิ์คืนหน่วงทรัพย์สินอยู่ตามมาตรา 189 โดยไม่มีการขาดอายุความก็ตาม แต่ก็ทำให้อายุความแห่งหนี้ที่เป็นมูลให้เกิดสิทธิ์คืนน่วงสุดหยุดลงไม่ ตัวอย่างเช่น ถ.เอกสารยนต์มาจ้าง จ.ซ้อมกำหนดให้ ถ. เอกก้าจ้างซ่อมมาชำระและรับเอกสารยนต์คืนไป

ในวันที่ 1 มกราคม 2522 ครั้นถึงกำหนด ล. ไม่อาจเงินค่าจ้างมาชำระ จ.จึงยึดหน่วยรถยกตัวไว้ กรณีดังนี้สิทธิของ จ. ที่จะฟ้องเรียกค่าจ้างย่อมมีอายุความ 2 ปี ตามมาตรา 165 (1) พอกันปี พ.ศ. 2523 ไปแล้ว หนี้ค่าเช่ามีรถยกตัวเป็นอันขาดอายุความฟ้องร้องไปทันทีทั้งๆ ที่สิทธิของ จ. ที่จะยึดหน่วยรถยกตัวไว้จะคงอยู่ไม่ได้ หากอายุความไปด้วยเพรำมาตรา 248 บัญญัติให้เป็นเช่นนั้น ผลตามความเป็นจริงจึงกลایเป็นว่าเจ้าหนี้ผู้ทรงสิทธิ์ยึดหน่วยรถยกมีสิทธิยึดหน่วยรถพย์สินไว้ฉะนั้น จะทำอะไรก็ไม่ได้ต้องรักษาทรัพย์สินนั้นไว้ดังเช่นปูโสมผ้าทรัพย์ จะฟ้องบังคับให้ลูกหนี้ชำระหนี้ก็ไม่ได้ เพราะขาดอายุความเสียแล้ว ไม่มีทางบังคับคดียึดเอาทรัพย์สินออกขายเอาเงินมาชำระหนี้ ได้แต่รอความหวังว่าสักวันหนึ่งลูกหนี้จะเอารถมาชำระหนี้ให้เพื่อขอรับอาทรพย์สินกลับคืนไปเอง

2. หน้าที่ของผู้ทรงสิทธิ์ยึดหน่วย

2.1 ผู้ทรงสิทธิ์ยึดหน่วยมีหน้าที่ตามมาตรา 246 วรรคแรกว่าจะต้องขัดการคุ้มครองทรัพย์สินที่ยึดหน่วยไว้ตามสมควรแล้วเช่นจะพึงคาดหมายไว้ได้จากบุคคลในฐานะเช่นนั้น เป็นต้นว่า ถ้ามีการยึดหน่วยมาแห่งไว้และผู้ทรงสิทธิ์ยึดหน่วยเป็นคนมีฐานะไม่ร่ำรวยอะไรไม่สามารถจ้างคนมาเดียงคุ้มแลม้าได้ตามวิธีการของการเดียงม้าแห่ง ไม่มีอาหารอย่างดี Mana บำรุงม้าให้อยู่ในสภาพที่สมบูรณ์พร้อมที่จะเข้าแห่งในการฟีเซ่นนี้ผู้ทรงสิทธิ์ยึดหน่วยก็ไม่จำเป็นต้องขวนขวยทำให้เกินฐานะของตน เพราะ กูหมายไม่ได้บังคับให้เข้าต้องทำเช่นนั้น หน้าที่ของเขาก็คือคุ้มครองม้าไปตามปกติธรรมดามาตามฐานะของคนในขนาดของเจ้านั้น เช่นอาบน้ำห้ามผู้ใดให้มักิน ถ้าเจ็บไข้ก็จัดการให้ได้มีหน้อรักษาตามสมควรก็เป็นการเพียงพอแล้ว

2.2 นอกจากนี้ผู้ทรงสิทธิ์ยึดหน่วยยังมีหน้าที่ตามมาตรา 246 วรรค 2 ว่าจะไม่เอาทรัพย์สินที่ยึดหน่วยไว้ออกใช้โดยชอบ (นอกจากการใช้สอยที่จำเป็นตามความในตอนท้ายของมาตรา 246, คำอธิบายข้อ 1.4) และไม่เอาทรัพย์สินที่ยึดหน่วยไว้ไปทำเป็นหลักประกัน เว้นเสียแต่จะได้รับความยินยอมจากลูกหนี้เสียก่อน ที่กล่าวว่าต้องได้รับความยินยอมจากลูกหนี้ก่อนนี้ คำว่าลูกหนี้จะต้องกินความถึงเจ้าของทรัพย์ที่เท็จจริงด้วย เพราะทรัพย์ที่ลูกยึดหน่วยไว้อาจไม่ใช่ทรัพย์ของลูกหนี้โดยตรงลงก็ได้ เช่น ผู้รับจำนำมีหน้าที่ต้องคุ้มครองรักษาทรัพย์ที่รับจำนำไว้ตามกฎหมาย ถ้ารับจำนำม้าไว้ ม้าเจ็บลงก็ต้องพาไปรักษา ถ้าหากไปติดค้างค่ารักษา สัตวแพทย์ผู้รักษาอาจจะยึดหน่วยมาไว้ได้ ในกรณีเช่นนี้ผู้ที่จะให้ความยินยอมตามความ

ในมาตรา 246 อาจเป็นเจ้าของที่แท้จริงก็ได้ ความจริงนี้เป็นวัตถุแห่งสิทธิ์ดหน่วย เจ้าของม้าก็ควรจะเรียกได้ว่าเป็นลูกหนี้แห่งสิทธิ์ดหน่วยนั้นด้วยเหมือนกัน แม้จะไม่ใช่ลูกหนี้ในมูลหนี้ที่ก่อให้เกิดสิทธิ์ดหน่วยน่วงโดยตรงก็ตาม เรื่องท่านองนี้ในมาตรา 247 ก็ใช้คำว่าเจ้าของทรัพย์

2.3 ผู้ทรงสิทธิ์ดหน่วยมีหน้าที่ต้องเสียค่าใช้จ่ายตามที่จำเป็นเกี่ยวกับด้วยทรัพย์สินที่ดูดหน่วยไว้ตามความในมาตรา 247 เรื่องนี้ได้อธิบายไว้แล้วข้างต้น ขอให้ไปอุดหน้อ 1.5

3. สิทธิ์ของลูกหนี้

3.1 ถ้าผู้ทรงสิทธิ์ดหน่วยประพฤติฝ่าฝืนบทบัญญัติของมาตรา 246 วรรค 1 – 2 กฎหมายก็ให้ลูกหนี้มีสิทธิ์ที่จะเรียกร้องให้ระงับสิทธิ์ดหน่วยนั้นเสียได้ดังที่บัญญัติไว้ในวรรค 3 มาตรารเดียวกัน เช่น จ. ใช้สิทธิ์ดหน่วยนี้ ของ ล. ไว้แล้วเอามาของ ล. ไปให้เช่า โดยไม่ได้รับความยินยอมจาก ล. ลูกหนี้ ล. ย่อมมีสิทธิ์ที่จะเรียกร้องหรือฟ้องร้องขอให้ศาลสั่งระงับสิทธิ์ดหน่วยนั้นเสีย ให้คืนมาให้แก่ ล. ได้

3.2 โดยเหตุที่มาตรา 244 ให้สิทธิ์จากผู้ทรงสิทธิ์ดหน่วยที่จะยึดหน่วยทรัพย์สินไว้ได้ทั้งหมด จนกว่าจะได้รับชำระหนี้โดยสิ้นเชิง ฉะนั้นในบางกรณีอาจเกิดขึ้นได้ว่า ทรัพย์สินที่ยึดหน่วยไว้ได้นั้นมีราคาสูงกว่าหนี้สินมาก many จนเกินสมควร เช่นตัวอย่างที่เคยยกไว้ว่า เอาราดอนต์ไปจ้างซ่อมยาง ราคารถยนต์แพงกว่าหนี้ค่าซ่อมยางลิบลัน สภาพการเช่นนี้ก่อให้จะเห็นได้ว่าจะเป็นการเกินสมควรอยู่ มาตรา 249 จึงได้บัญญัติขึ้นไว้เพื่อเป็นทางแก้ ผ่อนคลายความไม่เหมาะสมนั้น โดยให้ลูกหนี้ (หมายถึงเจ้าของทรัพย์ด้วย) ที่จะเรียกร้องให้ระงับสิทธิ์ดหน่วยนั้นเช่นนั้นเสียได้ด้วยการที่ให้ลูกหนี้ห้ามรักันมาให้แก่เจ้าหนี้ตามสมควรนี้ ที่กฎหมายใช้คำว่า ตามสมควรนี้หมายความว่าตามสมควรแก่หนี้ไม่ใช่ตามสมควร แก่ราคาทรัพย์สินที่ยึดหน่วย เพราะถ้าแปลกด้วยให้ตามสมควรแก่ราคาทรัพย์สินแล้วมาตรา 249 ก็จะไม่ก่อประโภชันอะไรมากจะไม่ใช่ในการซ่อมแก้ไขบรรเทาความเดือดร้อนแก่ลูกหนี้เลย อนึ่ง ที่กล่าวว่าลูกหนี้มีสิทธิ์ห้ามรักันมาให้แก่เจ้าหนี้ไว้แทนทรัพย์สินที่ลูกหนี้ดูดหน่วยนั้น การห้ามรักันให้แก่เจ้าหนี้ดังนี้น่าจะดีต้องเป็นไปในรูปของกรรมมีสำคัญกับรักันหรือการเอาทรัพย์สินมาจำหน่ายเป็นประกันต่อเจ้าหนี้นั่นเอง เพราการที่จะห้ามรักันให้สมควรแก่หนี้ต้องอย่างไรกันนั้น ในขั้นต้นก็จะต้องได้รับความคุกคามยินยอมของฝ่ายเจ้าหนี้ด้วย การคุกคาม

ขินยอมกันถ้าเกิดมีขึ้นได้ก็ต้องเป็นไปในรูปแบบของสัญญาาระหว่างกัน สัญญาประกันหนี้สิน ก็มีแต่ในเรื่องสัญญาค้ำประกัน จำนวนจำนำ 3 ประการ นี้เท่านั้น อนึ่ง แม้ถึงหากไม่อาจ ตกลงกันได้ถึงต้องไปฟ้องร้องขอให้ศาลบังคับกีดานศาลก็จะสั่งให้จัดทำในรูปแบบของสัญญา อย่างหนึ่งอย่างใดดังกล่าวแล้วนั่นเอง

ในเรื่องหน้าที่ของลูกหนี้ไม่ใช่มีอยู่แต่เพียงเท่าที่ก่อส่วนมาแล้วเท่านั้น ตามธรรมชาติ เมื่อเจ้าหนี้มีสิทธิเหนือลูกหนี้ตามกฎหมายอย่างไร ลูกหนี้ก็ยอมจะต้องมีหน้าที่ค่อยสนอง สิทธิเหล่านั้นอยู่ในด้วย ในเรื่องสิทธิของเจ้าหนี้ได้อธิบายไว้แล้วในข้อ 1 เมื่อได้อ่านดูแล้วก็คง จะเข้าใจได้ว่า ผลในทางที่เป็นหน้าที่ของลูกหนี้ยังมีอะไรอยู่อีกบ้างที่ยังไม่ได้กล่าวไว้ ฉะนั้น จะไม่นำเรื่องหน้าที่ของลูกหนี้ประการอื่น มากล่าวซ้ำอีกในที่นี้

บทที่ 3

การระงับไปชั่งสิทธิ์ยึดหน่วย

เหตุที่สิทธิ์ยึดหน่วยระงับสิ้นไปนั้น เกิดขึ้นด้วยเหตุ 3 ประการ

1. ระงับไป เพราะข้อเท็จจริงซึ่งเป็นหลักเกณฑ์ หรือองค์ประกอบที่ก่อให้เกิดสิทธิ์ยึดหน่วยตามมาตรา 241 ได้หมดสิ้นหรือระงับไป

2. ระงับไป เพราะผู้ทรงสิทธิ์ยึดหน่วยกระทำการฝ่าฝืนบทบัญญัติแห่งมาตรา 246
3. ระงับไป เพราะลูกหนี้ได้หากันมาให้ไว้ตามสมควรตามมาตรา 249 แล้ว

1. เหตุที่สิทธิ์ยึดหน่วยระงับไป เพราะข้อเท็จจริงซึ่งเป็นองค์ประกอบตามมาตรา 241 ได้หมดไปแล้วนั้น แยกออกได้ 4 กรณี

1.1 เมื่อเจ้าหนี้ผู้ทรงสิทธิ์ยึดหน่วยได้สูญเสียการครอบครองทรัพย์สินนั้นเสียแล้วสิทธิ์ยึดหน่วยก็ย่อมจะต้องระงับไป เพราะไม่มีตัวทรัพย์สินที่จะยึดถือได้อีกแล้ว การครอบครองทรัพย์สินได้ฯ นั้น กล่าวกันตามหลักแล้วย่อมสิ้นไปโดยการสละการครอบครองตามมาตรา 1377 อ้างหนึ่ง หรือการโอนการครอบครองตามมาตรา 1378 ถึง 1380 อีกอย่างหนึ่ง การที่ทรัพย์สินที่ครอบครองอยู่ลูกของไม่ได้ไว้ผู้ครอบครองได้สูญสิ้นการครอบครองแล้ว เพราะผู้ที่ครอบครองทรัพย์สินนั้นยังไม่ได้สละการครอบครองหรือโอนการครอบครองไปตามหลักกฎหมายที่กล่าวแล้ว การไม่ยอมเป็นการเย่งการครอบครอง ผู้ครอบครองทรัพย์สินโดยลูกต้องตามกฎหมายย่อมมีสิทธิ์ที่จะติดตามเอาคืนมาได้ตามมาตรา 1375 ในเรื่องที่ ผู้ทรงสิทธิ์ยึดหน่วยอาจเอารัพย์สินที่ยึดคงไว้ไปให้ผู้อื่นเช่าหรือเอาไปทำเป็นหลักประกัน (จำนำ) โดยลูกหนี้ยินยอมนั้นไม่ถือว่าผู้ทรงสิทธิ์ยึดหน่วยได้สูญสิ้นการครอบครองไป เพราะเหตุที่ว่าเมื่อลูกหนี้คงลงยินยอมให้แล้วการที่ทรัพย์สินไปตกอยู่ในมือของผู้เช่าหรือผู้รับจำนำ ผู้รับจำนำองนั้น ก็ต้องถือว่าผู้นี้ได้ครอบครองทรัพย์สินไว้แทนผู้ทรงสิทธินั้นเอง และมาตรา 250 ก็ได้บัญญัติรองรับหลักนี้ไว้โดยชัดแจ้งแล้ว การที่สิทธิ์ยึดหน่วยระงับสิ้นไป เพราะสูญสิ้นการครอบครองนี้เจ้าหนี้จะฟ้องเรียกร้องเอาทรัพย์สินคืนมาจากลูกหนี้ เพื่อเอาไว้ใช้สิทธิ์ยึดหน่วยอีกไม่ได้ นอกจากจะเป็นเรื่องลูกแย่งการครอบครองไปโดยเจ้าหนี้นี้ได้ sulfate หรือโอนให้เดือย่างไรก็ได้ ถ้าหากหนี้ที่เกี่ยวด้วยทรัพย์สินที่สูญสิ้นการครอบครองไปยัง

ไม่ระบุนั้น และทรัพย์สินนั้นได้กลับมาสู่การครอบครองของเจ้าหนี้อีก สิทธิ์คืนวงนั้นก็อาจ กับฟืนคืนซึ่พื้นมาใหม่ได้ เพราะจะกลับมานี้ข้อเท็จจริงครบตามองค์ประกอบแห่งมาตรา 241 อีกครั้งหนึ่ง แต่ก็มีข้อที่ควรระวังว่า ถ้าหากการที่ทรัพย์สินกลับมาสู่การขึ้นดีอีกครั้งหนึ่งนั้น แท้ที่จริงแล้วเป็นแต่เพียงการได้มาโดยมีเงื่อนไข กรณีเช่นนี้ไม่อาจจะถือได้ว่าเจ้าหนี้ ได้การครอบครองมาอีก จึงไม่เกิดสิทธิ์คืนวงขึ้นได้ใหม่ เช่น เจ้าหนี้ไปขอยืมทรัพย์สิน จากลูกหนี้และลูกหนี้ได้ให้ทรัพย์สินแก่เจ้าหนี้ตามที่ขอยืม การที่ทรัพย์สินได้กลับมาอยู่ ในการขึ้นดีอีกของเจ้าหนี้ครั้งหลังนี้ เจ้าหนี้ไม่อาจจะกลับมาใช้สิทธิ์คืนวงทรัพย์สินนั้นได้ อีก ขอให้คุณพิพากษาฎีกาที่ ๘๙๓/๒๔๗๕ ประกอบด้วย อนึ่ง ถ้าหากการสูญสิ้นการครอบ ครองไปนั้นเป็นเพราะเจ้าหนี้ได้สละการครอบครองไปในประการที่ทำให้เห็นว่า เจ้าหนี้ได้ สละสิทธิ์คืนวงโดยไม่ประสงค์ที่จะใช้สิทธิ์คืนวงอีกต่อไป คงพอใจที่จะเป็นเพียงเจ้าหนี้ สามัญธรรมดาน่าท่านนั้นแล้ว แม้ต่อไปทรัพย์สินนั้นได้กลับมาสู่การขึ้นดีอีกของเจ้าหนี้โดยเหตุอัน อีก เจ้าหนี้ก็ไม่ควรที่จะกลับมาใช้สิทธิ์คืนวงที่ได้สละเสียแล้วได้ใหม่อีก เพราะการขึ้นดี ทรัพย์สินครั้งใหม่นี้ก็จะเป็นการขึ้นดีโดยมีเงื่อนไข หรือขึ้นดีอีกครั้งหนึ่งนั้นเอง

1.2 ถ้าหากทรัพย์สินที่ขึ้นดีนั้นไว้กับลักษณะสถานะไปโดยกลับตกมาเป็นของ เจ้าหนี้เสียเอง เช่นเจ้าหนี้ได้รับซื้อทรัพย์สิน และกรรมสิทธิ์ได้กลับโอนมาเป็นของเจ้าหนี้ เสียแล้วเช่นนี้ หลักเกณฑ์องค์ประกอบตามมาตรา 241 ข้อที่ว่าต้องเป็นทรัพย์สินของผู้อื่นก็ ย่อมจะขาดไป สิทธิ์คืนวงก็ต้องระงับสิ้นไปด้วย เจ้าหนี้จะอ้างว่ามีสิทธิ์คืนวงในทรัพย์ สินของตัวเองไม่ได้ แต่ถ้าเป็นกรณีที่ลูกหนี้ขายทรัพย์สินนั้นไปให้แก่ผู้อื่นในระหว่างที่เจ้าหนี้ ยังครอบครองทรัพย์สินที่ขึ้นดีนั้นอยู่ การโอนขายนั้นไม่กระทบกระหั่งถึงสิทธิ์คืนวง เพราะถึงอย่างไรทรัพย์สินนั้นก็ยังเป็นทรัพย์สินของผู้อื่นอยู่ ครบตามองค์ประกอบของ มาตรา 241

1.3 ถ้าหนี้ที่เกี่ยวด้วย ทรัพย์สินที่ถูกยึดหน่วยได้ระบุไปแล้ว เช่นลูกหนี้ได้ ชำระหนี้ให้แล้วก็ตี หรือ มีการปลดหนี้ หรือหักกลบทนีกันเสียแล้วก็ตี กรณีนี้ก็ย่อมจะขาด องค์ประกอบที่จะคงให้มีสิทธิ์คืนวงอยู่ต่อไปตามมาตรา 241 ได้ เพราะไม่มีหนี้อันเป็นคุณ ประโยชน์แก่เจ้าหนี้เกี่ยวด้วยทรัพย์สินนั้นเหลืออยู่อีกต่อไปแล้ว สิทธิ์คืนวงก็ต้องระงับ ไปในตัว

1.4 โดยเหตุผลที่ว่าสินธีดูหน่วงต้องเกี่ยวข้องกับตัวทรัพย์สินโดยทางการค้าบ่อกำ ฉะนั้นถ้าหากทรัพย์สินที่ถูกยึดหน่วงอยู่ได้ถูกทำลายสูญหายหมดเส้นไปไม่อาจจะหาซื้อมาได้อีก สิทธิ์ดูหน่วงที่ต้องจะรับสินไม่ถ้วาย เพราะไม่มีทรัพย์สินอะไรที่จะเป็นวัตถุแห่งการยึดถือครอบครองเสียแล้ว

2. สิทธิ์ดูหน่วงย้อมรับสินไปเพราะเจ้าหนี้ประพฤติฝ่าฝืนต่อนักกฎหมายดัง 2 วรรคแรกมาตรา 246 กล่าวก็อ จ้าหนี้ไม่ดูแลรักษาทรัพย์สินที่ยึดหน่วงไว้ตามสมควร ทั้งนี้เพื่อความหมายได้แก่บุคคลในฐานะผู้นั้น หรือเจ้าทรัพย์สินที่ยึดหน่วงไว้ออกใช้สอยหรือให้เช่า หรือขายไปทำเป็นหลักประกันโดยไม่ได้รับความขึ้นของจากลูกหนี้ การรับไปใช้สิทธิ์ดูหน่วงตามข้อ (2) นี้ ถูกหนี้จะต้องเรียกร้องให้รับสินสิทธิ์ดูหน่วง ไม่ใช่สิทธิ์ลูกหน่วยรับไปเองในด้วยในข้อ (1) ถ้าถูกหนี้ไม่เรียกร้องให้รับสินสิทธิ์ดูหน่วง ๆ ก็ไม่จะรับ การกรณีจึงเป็นเรื่องที่ต้องไปฟ้องศาลแพ匣เจ้าหนี้ย้อมกินทรัพย์สินให้ถูกหนี้เสียโดยไม่ดียด ถ้าเป็นเรื่องการสิ้นสิทธิ์ดูหน่วงตามข้อ 1.1 อย่างไรก็ต้องมาตรา 246 วรรค 3 กด่าวิมพ์ถ้าถูกหนี้ผ่านนั้นที่จะใช้สิทธิ์เรียกร้องให้รับสินสิทธิ์ดูหน่วงได้ก็ตาม ก็ต้องเข้าใจว่าจะต้องยกความหมายถึงเจ้าของทรัพย์สินที่แท้จริงด้วย ถ้าหากเจ้าของทรัพย์สินที่แท้จริงเป็นบุคคลอันซึ่งไม่ใช่ถูกหนี้ เพราะไม่มีเหตุผลอะไรระหว่างห้ามไม่ให้ผู้ใดไปเจ้าของทรัพย์สินที่แท้จริงจะใช้สิทธิตามมาตรา 3 เท่าตัวมาก – เป็นผู้ที่จะได้รับความเสียหายจากการกระทำ ด้วย ดังกล่าวไว้ในมาตรา 246 วรรค 1 – 2

3. มาตรา 249 เป็นอีกมาตราหนึ่งที่อนุญาตให้ถูกหนี้ใช้สิทธิ์เรียกร้องขอให้รับสิน ใช้บริการนั่งให้โดยรับซื้อหนี้กับประกันตามสมควรมาให้ไว้ก่อนเจ้าหนี้ เหตุผลที่มาตรา 249 ผูกผูกติดกับมาตรา 248 ที่พระบาทมีเรื่องมีกิจขึ้นได้จริงดังอุทธรณ์ ที่เกยอกไว้ห้างหุ้นส่วน เอื้อของตนที่ซึ่งมีภาระเป็นหนี้นั้นเป็นแสน เอารอดอนศิริเจ้าชื่อมหาด ซึ่งค่าซื้อขายอย่างมากก็เป็นเงินพื้นที่เรือนร่องท่าที่นั้น ลักษณะดังที่ถูกยึดหน่วงไว้ทั้งคืนเพื่อหนี้พื้นที่ลักษณะนั้นที่นั้น ถูกจัดเป็นการเดินสวนทางกันเหตุไป เป็นความเดือดร้อนแก่ผู้ที่เก็บข้อ อ้างต่อเมืองทากูบานาอีกด้วยที่เพียงแต่ยกภายในข้อบกพร่องนั้น หลักประกันที่สมควรตามมาตรา 249 นี้ หมายความถึงห้องสมควรแก่จำนวนหนึ่งไม่ใช่พอสมควรแก่ราคาทรัพย์สิน และถ้านั้นเจ้าหนี้ไม่ยอมตามคำเรียกร้อง ถูกหนี้ก็ต้องไปฟ้องร้องขอให้ศาลมังคบให้ เมื่อพิเคราะห์เห็นว่าหลักประกัน

ที่ลูกหนี้เสนอต่อเจ้าหนี้ เช่นให้มีผู้ค้ำประกันหรือมีทรัพย์สินมา擔นองจำนำจนน่าพอใจว่าพอสมควรแก่หนี้แล้วศาลก็ย่อนจะสั่งให้เจ้าหนี้รับหลักประกันนั้นไว้แทนทรัพย์สินที่ยืดหน่วยสิทธิ์ยืดหน่วยก็เป็นอันระงับไป

บทสั่งท้ายของเรื่องสิทธิ์ดหน่วง

ได้กล่าวไว้ແຕ່ດັນແລ້ວວ່າ ຄຳນຽມຍານນີ້ເປັນການບຣຍາຍໃນຫລັກທີ່ໄປຕາມມາຕາຮາ 241 ຍື່ງ 250 ແລະນອກແລ້ວດ້ວຍວ່າຍັນນີ້ເຮືອງສີທິທີ່ດັນນົ່ວງບັນຍຸດໄວ້ກະຈົກຮາຍເປັນເງື່ອງ ຈຸ່ນໃນປະນະລົກຄູ້ມາຍແພັ່ງແລະພາຜີ່ຍື່ອກ ສີທິທີ່ດັນນົ່ວງທີ່ບັນຍຸດໄວ້ຕາມມາຕາຮາ ຈຸ່ນນັ້ນງາງທີ່ມີດືອ້ອຫຼືອເດີນດາມຫລັກທີ່ໄປຖຸກປະກາດແຕ່ນາງທີ່ກົດບັນຍຸດນີ້ໄວ້ມີລົກນະພະເປັນພິເສດຍແຕກຕ່າງຈາກຫລັກທີ່ໄປບ້າງກີ່ຈະໄດ້ຮັບຮຸນນຳນາມບຣຍາຍໄວ້ໄດ້ໂດຍຢ່ອງ ຈຸ່ນໄຟເປັນແນວທາງໄວ້ບ້າງທ່າທີ່ຈະໄດ້ກັນພບດັນນີ້ ກືອ

1. ມາຕາຮາ 452 ເຮືອງລະເມີດໃນຫມວດທີ່ວ່າດ້ວຍ ນິຮໂຫຍກຮົມຕາມມາຕາຮາ 452 ນີ້ ດ້ວຍຫາກສັດວົງອຸ່ນເຂົ້າມາກຳຄວາມເສີຍຫາຍໃຫ້ເກີດບື້ນແກ່ຜູ້ຄຣອງສັງຫາຮົມທຣພຍ໌ກາຍໃນອສັງຫາຮົມທຣພຍ໌ຂອງເຫຼາ ຜູ້ຄຣອງສັງຫາຮົມທຣພຍ໌ນັ້ນມີສີທິທີ່ຈະຍືດັນນົ່ວງສັດວົງນັ້ນໄວ້ເປັນປະກັນກ່າສິນໄໝນທດແທນຈຶ່ງເຂົ້າຂອງສັດວົງຈະຕ້ອງຊັດໃຫ້ໄດ້ ແຕ່ຜູ້ທີ່ຍືດັນນົ່ວງສັດວົງຈະຕ້ອງນອກລ່າວແກ່ເຈົ້າຂອງສັດວົງໄດ້ຂັກຂ້າ ເຮືອນນີ້ດ້າຈະວ່າຜູ້ຄຣອງສັງຫາຮົມທຣພຍ໌ໄດ້ກຣອບກຣອງທຣພຍ໌ ກືອ ສັດວົງຂອງຜູ້ອຸ່ນໂດຍຂອນດ້ວຍກູ້ມາຍນັ້ນເທິ່ນຈະຍາກ ແຕ່ກູ້ມາຍກີ່ໃຫ້ສີທິທີ່ແກ່ຜູ້ຄຣອງສັງຫາຮົມທຣພຍ໌ໄຫ້ກຳກັນກຳກັນດ້ວຍກູ້ມາຍນັ້ນໄວ້ໄດ້ ກຣມີຕາມມາຕາຮາ 452 ນີ້ຕ້ອງເປັນເຮືອງເກີ່ວກັນສັດວົງອຸ່ນເທົ່ານັ້ນ ດ້ວຍເປົ້າເປັນຮອຍນັ້ນອຸ່ນແກ່ນີ້ຈະເປັນສັດວົງກີ່ເຫັນວ່າກົງຈະນຳມາຕາຮາ 452 ນາໄສ້ນັ້ນກັບໄມ້ໄດ້

2. ມາຕາຮາ 468 ເຮືອງຊ້ອຂາຍ ດ້ວຍຫາກໃນສັບພູດຊ້ອຂາຍໄມ້ມີກຳນົດເງື່ອນເວລາໃຫ້ໃຊ້ຮາຄາໄວ້ ຜູ້ຂາຍນີ້ສີທິທີ່ດັນນົ່ວງທຣພຍ໌ສິນທີ່ມີດືອ້ອໄວ້ໄດ້ຈິນກວ່າຈະໄດ້ຮັບຈຳຮາຄາ ຕາມມາຕາຮານີ້ກົງມີຫລັກເກມທີ່ເຫັນເດີວກັນຫລັກທີ່ໄປນັ້ນແອງ

3. ມາຕາຮາ 630 ເຮືອງຮັບຂນຂອງ ບັນຍຸດໄວ້ວ່າ ຜູ້ຂົນສັງນີ້ສີທິທີ່ດັນນົ່ວງເຂົາອອງໄວ້ກ່ອນໄດ້ຕາມທີ່ຈຳເປັນເພື່ອເປັນປະກັນການໃຊ້ເງິນກ່າຮວາງພາຫນະ ແລະອຸປະກອນ ແລະດ້ວຍຫາກຫາຕົວຜູ້ຮັບຕາມສັງໄມ່ພບກີ່ ພຣີດ້ວຍຜູ້ຮັບຕາມສັງນອກປັດໄມ່ຍອມຮັນນອບຂອງກີ່ ແລະຜູ້ສັງກີ່ມີສີທິເຂົາອອນນັ້ນອອກຫາຍທອດຕາດໄດ້ ໃນເນື່ອຂອງນັ້ນເປັນລຸກົກພົກທີ່ອຸປະກອນໄດ້ ແລະດ້າກາຮ່າໄວ້ຈະເປັນການເສີຍຫາຍຫຼື ຮາຄາຂອງນັ້ນໄມ່ນ່າຈະຄຸ້ມກັບກ່າຮວາງແລະອຸປະກອນ ແຕ່ຜູ້ຂົນສັງຈະຕ້ອງນອກລ່າວແກ່ຜູ້ສັງກີ່ຜູ້ຮັບຕາມສັງໄຫ້ກຣານໂດຍມີຂັກຂ້າ ແລະໃນ

กรณีที่เจ้าของออกขายทอดตลาดได้เงินสุทธิเท่าใดผู้บุนสั่งมีสิทธิหักเอาไว้เป็นค่าระหว่างพำนະและอุปกรณ์ได้ เรื่องนี้ผิดจากหลักทั่วไปในข้อที่ผู้ทรงสิทธิ์ดูหน่วงอาจทรัพย์ออกขายได้ และเมื่อขายได้ก็อาจมาหักใช้หนี้ได้ ใกล้กันกับเรื่อง จำนำ

4. มาตรา 870 เรื่องฝากรทรัพย์ ผู้รับฝากรทรัพย์มีสิทธิที่จะยืดหน่วงทรัพย์ซึ่งรับฝากไว้จนกว่าจะได้รับเงินที่ค้างชำระเกี่ยวกับการฝากรทรัพย์ เงินที่ค้างชำระนี้น้อยจากน้ำหนึ่งถึงสองสิบบาท ฝากรและค่ากีนทรัพย์แล้ว ยังให้รวมถึงค่าใช้จ่ายในการบำรุงรักษาทรัพย์ที่ฝากและค่าเสินใหม่ทดแทนเกี่ยวกับการฝากรทรัพย์ด้วย เรื่องฝากรทรัพย์มีหลักการตรงกับที่บัญญัติไว้ตามมาตรา 241 นั่นเอง

5. มาตรา 879 เรื่องวิธีการเฉพาะสำหรับเจ้าสำนักโรงเรน เจ้าสำนักโรงเรนมีสิทธิยืดหน่วงเครื่องเดินทางหรือทรัพย์สินอย่างอื่นของคนเดินทาง หรือของแบกอาศัยอันเอาไว้ในโรงเรน โซเต็ล หรือในสถานที่ทำงานเดียวกันนั้นได้จนกว่าจะได้รับใช้เงินบรรดาที่ค้างชำระแก่ตน เพื่อการพากอาศัยและการอื่น ๆ อันได้ทำให้แก่คนเดินทางหรือแก่แบกอาศัยตามที่เข้าต้องการ รวมทั้งเพื่อชดใช้เงินทั้งหลายได้ออกแทนไปด้วยลักษณะของสิทธิ์ดูหน่วงของเจ้าสำนักโรงเรนนี้มีหลักการแตกต่างไปจากหลักทั่วไปหลายประการ เพราะจะว่าเจ้าสำนักโรงเรนเป็นผู้ครอบครองทรัพย์สินของคนเดินทางหรือแบกอาศัยก็ใช่ที่ เจ้าของเขาก็ยังครอบครองทรัพย์สินของเขาก็ยัง นอกจากนี้แล้วเจ้าสำนักโรงเรนยังมีสิทธิ์ที่จะเอาทรัพย์สินที่ยืดหน่วงไว้ออกขายทอดตลาดเอาเงินชำระหนี้ที่ติดค้างอยู่ได้อีกด้วย

6. มาตรา 772 เรื่องเก็บของในคลังสินค้า มาตรา 772 นี้ให้นำมาตรา 630 เรื่องรับขนของมาอนุโลมใช้บังคับด้วยความควร มาตรา 630 ได้อธิบายไว้แล้วในข้อ (3) จึงจะไม่กล่าวซ้ำอีก

7. มาตรา 819 เรื่องตัวแทน กฎหมายให้ตัวแทนมีสิทธิ์ยืดหน่วงทรัพย์สินอย่างใด ๆ ของตัวการอันได้ตอกย้ำในความครอบครองของตัวแทน เพราะการเป็นตัวแทนได้จนกว่าจะได้รับเงินบรรดาที่ค้างชำระแก่ตัวแทนเพราการเป็นตัวแทนหลักตามมาตราหนึ่ง มีลักษณะผิดแพกไปจากหลักทั่วไปตรงที่ว่า หนี้ที่ก่อให้เกิดสิทธิ์ดูหน่วงขึ้นนั้น หาได้เกี่ยวด้วยทรัพย์สินที่ตัวแทนยึดครองไว้โดยตรงไม่

8. มาตรา 835 เรื่องตัวแทนค้าต่าง มาตรานี้ให้นำบทัญญัติทั้งหลายว่าด้วยตัวแทนมาใช้บังคับแก่ตัวแทนค้าต่างด้วยตัวแทนค้าต่างซึ่งมีสิทธิ์เดียวกันและสิทธิ์เดียวกันโดยมาตรา 819 มาใช้บังคับมาตรา 819 ได้อธิบายไว้แล้วด้านข้อ (7)

บรรดาสิทธิ์เดียวกันนี้ซึ่งมีบัญญัติไว้เป็นเฉพาะเรื่อง เนพารายเล่นนี้ ถ้าหากมีกรณีใดที่ไม่ได้บัญญัติโดยเฉพาะก็จะเป็นกรณีเช่นนั้นที่มีบัญญัติไว้ในหลักทั่วไปก็ย่อจะนำหลักทั่วไปมาใช้บังคับได้ถ้าหากไม่เป็นการขัดต่อเจตนาหมายของบทัญญัติที่ไว้ไว้โดยเฉพาะเหล่านั้น

ฉบับอธิบายเรื่องสิทธิ์เดียวกันนี้